

N:o 228.

Af herr **Hj. Sjövall**, i anledning af herr Ernst Carlsons motion n:o 214, om inrättande vid rikets allmänna läroverk af en af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern sluta sin skolgång, m. m.

Af herr Ernst Carlson har i motion i Andra Kammaren väckts förslag om inrättande vid rikets allmänna läroverk af en af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, m. m.

Motionären erinrar till en början om att det allmänna läroverket, sådant det nu finnes, har en i lag stadgad dualistisk uppgift. Det skall nemligen dels utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela medborgerlig bildning, dels grundlägga de vetenskapliga insigter, som vid universitet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas. Ser man efter, huru allmänna läroverket realiserar denna sin dualistiska uppgift, finner man, att dess undervisning nästan allt igenom är ordnad med hänsyn till den senare uppgiften, d. v. s. med hänsyn till beredande för mogenhetsexamens afläggande, och att metoden för meddelandet af denna undervisning också är hufvudsakligen afpassad för vetenskaplig förbildning. Detta förhållande är alls ingen hemlighet, utan ett sakförhållande, som är känt och erkänt, enskildt och offentligt öfverklagadt af föräldrar, målsmän, skollärare och ett stort antal vänner till ungdomen och dess uppfostran. Genom anförande af officiella siffror visar motionären vidare, hurusom endast 26 % af en generation lärjungar faktiskt tillgodogör sig denna de allmänna läroverkens undervisning så, att den får njuta frukten af densamma för ett blifvande lefnadskall. De flesta, 74 % af hela antalet, afgå af en eller annan anledning på ett tidigare stadium och för-

lora sålunda icke blott en dyrbar tid, utan äfven tillfället att vinna en afslutad, för deras kommande lefnadsbana lämpad utbildning. Då *staten*, som från äldsta tider tagit den allmänna undervisningen i sin vård, icke genom någon sin institution bereder större delen af våra barn tillfälle till ett bättre användande af sin skoltid och till möjlighet af vinnande utaf en slik afslutad utbildning, så finner motionären just härutinnan den sårbara punkten i vår läroverksorganisation, mot hvilken också de ständigt upprepade anfallen varit rigtade och hvilken de reformatoriska sträfvandena alltså synnerligen afsett.

Allt detta är, efter mitt förmenande, sant. Men har ett missförhållande, en orättvisa legat deri, att den stora mängden lärjungars intressen fått stå tillbaka för mindretalets eller, med andra ord, den medborgerliga bildningens kraf fått sitta emellan för den vetenskapliga förbildningens, så lär nog motionären hvarken kunna eller vilja bestrida, att förhållandet skulle bli föga mindre beklagansvärdt, om mindretalets intressen skulle lida inskränkning af flertalets eller, med andra ord, om den vetenskapliga förbildningen skulle komma att lida intrång af den medborgerliga bildningen. Det mindretal, som aflägger mogenhetsexamen, erkännes af motionären vara *"mycket viktigt"*, och han konstaterar, att den nuvarande läroverksorganisationen för detta mindretal är *"gynsam"* till och med i betänkelig grad. Om nu förhållandet verkligen är sådant, och detta hafva ju samtliga motionärerna, deribland några af de ledande i denna kammare, erkänt; hvarför i all rimlighets namn skall man då söka förbättra ett genom försämrandet af ett annat? Bör icke äfven härutinnan den gamla regeln iakttagas: *"Det ena skall du göra, det andra icke låta"*. Låt den s. k. lärda skolan, d. v. s. det allmänna läroverket, arbeta fortfarande som hittills i den vetenskapliga bildningens tjänst och detta från roten till toppen, men låt den medborgerliga bildningen få sina egna skolor och i dem meddelas också från begynnelse till afslutningsklassen.

Att de hittills föreslagna åtgärderna för nu ifrågavarande reformkrafns tillfredsställande icke lyckats tillvinna sig förtroende och erkännande, och att de egentligen blott på papperet förekommande afslutningskurserna i 3:dje och 5:te klasserna, enligt 1878 års läroverksstadga, varit af föga eller ingen betydelse, beror, så vidt jag kan förstå, just därpå, att liksom mogenhetsexamen, enligt motionärens eget påvisande, verkar tillbaka ända ned i de allmänna läroverkens lägsta klasser, så måste äfven den föreslagna nya afgangsexamen komma att utöfva ett inflytande, som sträcker sig precis lika långt ned, om med den annars skall kunna vinnas hvad man

med densamma åsyftar. Äfven den måste genom inträdande förhållandens magt verka tillbaka ända ned i lägsta klassen och detta såväl på undervisningens plan som på metoden för dess meddelande och der undervisande lärares utbildning, allt förhållanden, som till fullo ådagalagts genom den erfarenhet man redan vunnit vid det af staten anordnade försöket med dylik avslutningsklass i Nya elementarskolan. Motionärens förslag blir derföre blott en ny klut på en gammal klädnad. De allmänna läroverken skola fortfarande som hittills bereda för mogenhetsexamen och genom förhållandenas magt skall denna allt fortfarande sätta sin pregel på samtliga läroverkets klasser och öfva inflytande äfven på 6:te eller avslutningsklassen, trots det att lärjungen vid inträdet i denna kommit ur den förra sferen med deri verkande faktorer in i en ny. Kluten skall emellertid icke förneka sin natur, den skall utöfva samma verkan som alla klutar, den skall blott göra hålet på den gamla klädnaden större och mer i ögonen fallande. Anordningen vid Nya elementarskolan karakteriserar motionären sjelf såsom en »pålappning», och just detta blir hvarje reform i läroverksfrågan, ända till dess man kan och vill besluta sig för att taga steget fullt ut genom att låta den lärda bildningen behålla sina och gifva den medborgerliga bildningen sina särskilda skolor, hyllande den gamla bepröfvade regeln: »När hvar och en *sin* syssla sköter, så går allt väl, ehvad oss möter». Nytt vin kräfver nya flaskor, annars slås de gamla flaskorna sönder och vinet spilles ut. Skänk hvardera bildningen sina för densamma afpassade former: särskilda skolor, särskilda undervisningsplaner, särskilda läroböcker, särskilda metoder och särskildt utbildade lärare. Först när så skett, skola klagomålen efter hand tystna, ty först då har hvar och en fått sitt, och roten till kifvet och striden är uppryckt.

I likhet med motionären håller jag vår uppväxande ungdom för ett allt för dyrbart försöksmaterial för att onödigtvis göras till föremål för experimenter. — Låtom oss alltså skydda det allmänna läroverkets lärjungar i möjligaste måtto för experimenterande, låt dem skötas på det bepröfvade sätt, som man funnit säkrast leda till *deras* mål, och låt det nya målet tjenas af sina särskilda institutioner.

Att motionären i grunden hyser samma åsikt som den nu af mig uttalade, framgår af åtskilliga uttalanden i motionen. Så finner han Norges Middelskoles Afgangsexamen såväl som Danmarks Almindelige Forberedelsesexamen bristfällig just derutinnan, att den måste afläggas af *samtliga* skolornas lärjungar eller deruti, att den är ett »led, infogadt i läroverksorganisationen», då den deremot *borde* gälla endast dem, som vilja afgå

vid konfirmationsåldern. Vidare yrkar motionären visserligen på ett ställe i sin motion, att det nuvarande allmänna läroverket blott skall delas i två afdelningar och att nederskolan skall stå i organiskt sammanhang med gymnasiet, men längre fram eignar han en hel afdelning af sin motion åt att visa, hurusom de båda afdelningarna egentligen endast hafva det gemensamt, att de, antagligen af ekonomiska skäl, äro inrymda under samma tak, under det att de hvar för sig hafva skilda karakterer och skilda uppgifter samt ämnena i dem meddelas efter helt olika metoder; med andra ord, de måste bli *olika läroverk*, och till sist tvekar motionären därför icke heller att i full konsekvens härmed för dem föreslå skilda och delvis andra benämningar än de nuvarande.

Är det alltså motionens obestriddiga och stora förtjenst att hafva gifvit ett klart och bestämdt uttryck åt hvad säkert alla äro ense om, nemligen att vi behöfva skolor med afslutningskurs vid konfirmationsåldern och afgangsexamen åtföljd af viss kompetens, så lider den likväl, efter mitt förstånd, af den bristen, att den vill åt allmänna läroverket söka bevara ett oberättigadt och menligt inflytande på den nya bildningsanstalten genom att göra denna till en det allmänna läroverkets utväxt, hvilken otvifvelaktigt, såsom alla dylika, förr eller senare skulle påkalla en operation för sitt aflägsnande. Förslaget verkliga innebörd är för de högre allmänna läroverken icke blott borttagandet af deras första klass, utan borttagandet af alla de fem nedre klasserna. Detta är den osminkade sanningen, som man förgäfvnes söker dölja under det, antagligen af ekonomiska skäl betingade medgifvandet, att dessa klasser tills vidare få stanna under samma tak som de två öfversta.

Att motionären föga hänsyn tager till minoriteten och dess i hvarje fall berättigade kraf, visar sig emellertid bjertast, då han på två rader affärdar de s. k. småläroverken. Dessa 17 treklassiga allmänna läroverk och 4 pedagogier med öfver 1,000 lärjungar tillhöra samhällen med ett sammanlagdt invånareantal af öfver 60,000 personer och som hafva tätt befolkad landsbygd i sin omedelbara närhet. Då dessa läroverk icke inbegripas i den föreslagna nya organisationen, hvilken ställning skola då de komma att intaga? Som nogsamnt bekant är, utgöra de endast ett bestämdt antal klasser af de högre allmänna läroverken, förlagda under andra tak än dessa. De arbeta för precis samma mål och subordinera i viss mån under hvart sitt högre läroverk. Dettas läroböcker och undervisningsmetoder ansluta de sig också till, enär deras lärjungar antagas vid dem komma att fortsätta sina studier. Då nu så varit och är

förhållandet och motionären gör sig till målsman för dem, som insett och inse dessa klassers oförnåga att fylla ett erkänt bildningsbehof, hvarför icke utsträcka den äskade reformen till de läroverk, som allra mest äro i behof af densamma? Att målet på åtskilliga platser skulle kunna vinnas genom en ombildning af småläroverken, erkänner motionären, men skyndar att tillägga, det dessa läroverks öde är en detaljfråga, som ännu alltjemt gerna kan lemnas åsido. Den har dock hållits sväfvande allt sedan 1882, d. v. s. i öfver 16 år, så nog kunde väl tiden för dess afgörande nu anses vara inne, helst meningarna inom Riksdagen i denna fråga ju synas vara stadgade. Icke afspisas frågans målsmän med ett sådant slagord som ”*detaljfråga*”, och de samhällen, hvilka frågan så lifligt berör, äro föga belättna med att blifva betraktade såsom detaljer, när det rör en för dem så öfvermåttan vigtig sak som deras ungdoms undervisning och uppfostran. Småläroverkens tillvaro är helt enkelt omöjlig, sedan de bragts i en sådan ställning, att de hvarken kunna förbereda till den nya avslutningsklassen, icke heller till någon klass af det blifvande allmänna läroverket. De blifva ett oting, på hvilket det vore oförsvärligt att offra ett öre af statsmedel. Nej, det är nog så, att dessa småläroverk stå i ett organiskt sammanhang med de högre allmänna läroverken, och det låter sig därför helt enkelt icke göra att affärda dem blott med ett slagord. Antingen måste de samtliga nolens volens amputeras bort och det genom en hastig och kort operation eller ock efter rättsgiltiga grunder utgallras och så tagas med i nu ifrågasatta reform. Endast ett sådant förfarande är rättvist, billigt, klokt och politiskt.

Enär motionen alltså icke åsyftar en utveckling af de allmänna läroverken, såsom motionären uppgifver, utan snarare en afveckling af dem, i det den »med ett hastigt penndrag» beröfvar den s. k. lärda bildningen hela sin hittills varande grundval under föregifvande, att den är ett pedagogiskt misstag och räcker sina lärjungar stenar i stället för bröd, och då i den ingen som helst hänsyn tages till våra småläroverk, så synas mig dessa båda omständigheter nödga till inläggandet af en gensaga mot densamma.

Dess mål torde emellertid kunna vinnas på ett sätt, som tillvaratager både den vetenskapliga förbildningens och den medborgerliga bildningens kraf. Genom att omorganisera samtliga femklassiga och dertill lämpliga treklassiga allmänna läroverk samt nuvarande pedagogier till ungefärligen så organiserade skolor som de, till hvilka motionären i sin motion uppdragit grundlinierna, tillgodoser man nemligen allmänhetens och den bildnings-

sökande ungdomens allt mer oafvisliga kraf på statsläroverk för bibringande af medborgerlig bildning, och nöjer man sig så tills vidare med att vid några af våra högre allmänna läroverk omdana nederskolan på samma sätt, så inskränkes experimentalfältet på detta viktiga område till det minsta möjliga och man sättes i tillfälle att afbida några års erfarenhet af denna åtgärd, innan man gifver till spillo det för sitt ändamål erkänt goda, som man har.

Vigten af att den högre bildningens nivå icke sänkes under den nuvarande, tyckes mig alla vara ense om. Låtom oss då icke beröfva den dess grundvalar! Är åter behofvet af en ny bildningsanstalt för ett flertal af vår ungdom ett oafvisligt kraf, så låtom oss ju förr dess hellre söka tillfredsställa ett rättmätigt kraf.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets samtliga femklassiga och dertill lämpliga treklassiga allmänna läroverk och pedagogier samt några högre allmänna läroverk af en under offentlig kontroll stäld och af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-årsåldern önska sluta sin skolgång, samt till de ändringar i dessa läroverks organisation, som deraf betingas.

Stockholm den 23 februari 1899.

Hj. Sjövall.